

CSÉPES ILDIKÓ

Államilag elismert nyelvvizsgáztatás: Kik és hogyan látják el a szakmai felügyeletet?

Accredited language exams: The agents and methods of professional supervision

The Accreditation Board for Foreign Language Examinations works as an advisory board for the Accreditation Centre of the Hungarian Educational Authority. The board members are commissioned to establish professional standards for accrediting foreign language examinations, to make recommendations for accrediting foreign language examination systems and to monitor the work of the accredited language examination centres through biannual reviews. In addition to these main activities, members of the Accreditation Board also participate in research projects that aim to explore specific issues of examining foreign languages in the Hungarian context. The article provides some insights into how the above mentioned activities are carried out.

A Nyelvvizsgát Akkreditáló Testület (NYAT) szakmai felügyelete mellett 2000-ben indult a magyarországi akkreditált nyelvvizsgáztatás. Az elmúlt 12 évben sok változás történt, mely a szakmai követelményrendszeren túl a testület jogállását és feladatkörét is érintette. A hatályos 137/2008 (V. 16.) Kormányrendelet értelmében jelenleg az Oktatási Hivatal Nyelvvizsgáztatási Akkreditációs Központ (OH-NYAK) által három évre megbízott, legalább öt, legfeljebb kilenc tagból álló szakértői csoport segíti a NYAK-ot nyelvvizsgáztatással kapcsolatos feladatainak ellátásában, különösen az Akkreditációs Kézikönyv (AK, lásd www.nyak.hu) kidolgozásában, annak évenkénti frissítésében és az akkreditációs kérelmek AK szerinti elbírálásában. Emellett a testület megtervezi az akkreditált nyelvvizsgarendszerek jogszabály által előírt kétévenkénti felülvizsgálatát, és részt is vesz abban. Ezeknek a feladatoknak az aránya az elmúlt évtizedben jelentősen megváltozott, hiszen a kezdeti időszakban akkreditációra benyújtott újabb és újabb nyelvvizsgarendszerek száma mára jelentősen csökkent. Akkreditációs beadvány 2009-ben kettő, 2010-ben négy, 2011-ben összesen egy vizsgarendszerről érkezett az Nyelvvizsgáztatási Akkreditációs Központhoz. Akkreditációs kérelmek elbírálása helyett a ma már szép számmal működő vizsgarendszerek jogszerű és szakszerű tevékenységének ellenőrzése vált a testület fő feladatává.

Magyarországon jelenleg 24 akkreditált vizsgaközpont működik, melyből nyolc külföldi tulajdonú. A vizsgaközpontok összesen 18 általános és 16 szaknyelvi vizsgarendszert üzemeltetnek, melyek 30 nyelvből 15 egynyelvű és 19 kétnyelvű vizsgázási lehetőséget kínálnak a nyelvvizsgapiacra. Kétségtelenül megállapítható, hogy a kínálat igen széles, és egy ilyen sokszínű rendszer egységes követelmények szerinti mű-

ködtetése és annak ellenőrzése nem kevés feladatot ró a NYAK-ra és nyelvvizsgáztatói kérdésekben tanácsot adó testületére, a jelenleg kilenc tagot számláló NYAT-ra. A testület idegen nyelvi mérésben jártas szakemberei közül hét fő magyarországi felsőoktatási intézményben, egy fő középiskolában és egy fő független szakértőként dolgozik.

A feladat nagyságát különösen jól érzékelteti a vizsgázók jelentkezése a négy legnépszerűbb vizsganyelvre vetítve. Az 1. táblázat az utóbbi három lezárt évre mutatja, hogy szintenként hogyan alakult a jelentkezések száma és azok súlya (százalékban) az összes jelentkezésekhez viszonyítva.

Nyelv	2009			2010			2011		
	Alapfok	Középfok	Felsőfok	Alapfok	Középfok	Felsőfok	Alapfok	Középfok	Felsőfok
Angol	18 866 (66,8%)	86 144 (64,5%)	9 729 (71,4%)	14 839 (64%)	89 398 (66,1%)	10 942 (73,2%)	9 918 (62,7%)	88 516 (66,7%)	12 640 (76,4%)
Német	7 022 (24%)	33 047 (24,7%)	2 286 (16,7%)	5 782 (24,9%)	32 186 (23,8%)	2 423 (16,2%)	4 101 (25,9%)	31 274 (23,5%)	2 475 (14,9%)
Francia	571 (2%)	2 993 (2,2%)	353 (2,5%)	591 (2,5%)	2 596 (1,9%)	369 (2,4%)	464 (2,9%)	2 578 (1,9%)	349 (2,1%)
Eszperantó	566 (2%)	4 674 (3,5%)	346 (2,5%)	467 (2%)	4 643 (3,4%)	311 (2%)	371 (2,3%)	4 623 (3,4%)	231 (1,3%)
Összes nyelv	28 204	133 457	13 608	23 161	135 108	14 933	15 813	132 683	16 524

1. táblázat. Vizsgaesemények száma a legnépszerűbb vizsganyelvek és az összes vizsgáztatott nyelv esetében 2009, 2010 és 2011-ben (Forrás: a NYAK adatbázisa)

A táblázatban jól látható, hogy a legnépszerűbb, azaz leggyakrabban vizsgáztatott idegen nyelv az angol és különösen a középfok, ami a Közös Európai Referenciakeret (KER) B2-es szintjét jelenti. Míg az angol nyelvi vizsgák a vizsgaesemények közel kétharmadát teszik ki középfokon, a német nyelv kevesebb, mint egynegyed részt képvisel. Ez a két nyelv viszont a vizsgaesemények közel 90%-át adja. A többi 28 vizsgáztatott nyelv így csak igen kicsi szeletét kapja a vizsgaeseményeknek. Az elmúlt három évre és a korábbi évekre vonatkozó statisztikák alapján (lásd www.nyak.hu/doc/statisztika.asp) megállapítható, hogy az érdeklődés az angol és a német nyelv, illetve a középfokú vizsga iránt töretlen, melyet nagy valószínűséggel az akkreditált nyelvvizsgálóhoz kapcsolódó előnyök megszerzése motivál (például a felsőoktatásba való bejutás és a diplomaszerezés). A fenti táblázatból az is kitűnik, hogy az elmúlt három évben az érdeklődés angol nyelvből az alapfokú nyelvvizsga iránt csökkent, viszont a felsőfok irányában kismértékű növekedés tapasztalható. A másik érdekes változás, hogy az angol középfokú egynyelvű és kétnyelvű vizsgák aránya is jelentősen változott az elmúlt három évben az egynyelvű vizsgák javára (lásd 2. táblázat). Több vizsgarendszer is időben érzekelte a piaci igényt, és az eredetileg kétnyelvűként akkreditált vizsgarendszerét módosító kérelemmel egynyelvű vizsgaként is akkreditáltatta.

	2009	2010	2011
Egynyelvű angol középfokú vizsgák	44 074 (51,1%)	46 282 (51,7%)	48 781 (55,1%)
Kétnyelvű angol középfokú vizsgák	42 070 (48,9%)	43 116 (48,3%)	39 735 (44,9%)

2. táblázat. Az egynyelvű és kétnyelvű angol középfokú vizsgaesemények aránya 2009, 2010 és 2011-ben (Forrás: a NYAK adatbázisa)

Az 1. táblázat adatai alapján kiszámítható, hogy az elmúlt három évben az összes vizsgaesemény száma csökkenő tendenciát mutat (2009: 175 269; 2010: 173 202; 2011: 165 020). Ennek okairól kutatás nem készült, de a népességsökkenésre utaló demográfiai adatok részben magyarázatul szolgálhatnak. A vizsgaesemények száma azonban még így is tekintélyes léptékű, és ez a tény csak fokozza a NYAK és a NYAT felelősségét, hogy a különböző vizsgarendszerek által kibocsátott, azonos szintű és típusú bizonyítványok alapján a (tényleges) nyelvtudás összevethető legyen. Az összevethetőség egyik biztosítója, hogy az akkreditált nyelvvizsgarendszerek 2006 óta a Közös Európai Referenciakeret B1, B2 és C1 szintjeire vonatkozó nyelvtudást kell, hogy teljes körűen mérjék, és ez folyamatos szintillesztési munkálatokat igényel. Ezeknek a munkálatoknak része az is, hogy a vizsgaanyagok fejlesztése az AK-ban meghatározott módon, többlépcsős folyamat során történjen, és hogy a vizsgaanyagok megfelelőségét (érvényességét) az adott szint követelményeinek fényében a vizsgaközpontoknak dokumentált módon bizonyítaniuk kell. A vizsgáztatás standard lebonyolítása, a (szóbeli értékelő és kérdező) vizsgáztatók, illetve az írásbeli javítók felkészítése, munkájának monitorozása újabb minőségbiztosítási elemeket jelent a nyelvvizsgarendszer megfelelő működtetésében.

Hosszan lehetne folytatni a sort, de talán ennyiből is jól érzékelhető, hogy a NYAK és a NYAT feladatkörébe tartozó minőségbiztosítási ellenőrzések, a nyelvvizsgarendszerek legalább kétvétenkénti felülvizsgálata sokrétű, és csak széles körű szakmai tapasztalatokkal rendelkező, speciálisan az idegen nyelvi mérés és értékelés területén jártas szakértői csoport közreműködésével valósítható meg. A NYAK és a NYAT ezért is szervezett olyan szakmai továbbképzéseket, melyek eredményeképpen létrejött egy saját, külső szakértőkből álló csoport, akik a NYAT tagjain kívül, a NYAK felkérésére szakmai bírálatokat készítenek, vagy vizsgaeseményeket látogatnak, és azokról jelentést készítenek. A szakértők munkáját standardizált kérdőívek és bírálati szempontok segítik, melyek kidolgozása és finomítása az elmúlt hat év során történt meg. A működő vizsgarendszerekre vonatkozó követelményeket a 137/2008 (V. 16.) Kormányrendelet és az AK tartalmazza, de az ellenőrzések során használt bírálati szempontokat a vizsgaközpontok is jól ismerik, így tisztában vannak azzal, hogy az ellenőrzés milyen aspektusokra terjedhet ki.

Az ütemezett, kétvétenkénti felülvizsgálatok mellett a testület már több, úgynevezett tematikus felülvizsgálatot is indított a NYAK kérésére. Ennek keretében 2010-ben átfogó vizsgálatra került sor a jogszabályban előírt kettős értékelésre vonatkozóan. Tíz vizsgaközpont 19 nyelvére kiterjedően zajlott az ellenőrzés, mely során öt vizsgaközpont esetében az előírások megfelelő betartása volt jellemző, a többiekénél pedig kisebb-na-

gyobb hiányosságok pótlására kaptak felszólítást az érintett vizsgaközpontok. Szintén 2010-ben indult egy másik, nagyobb volumenű tematikus felülvizsgálat a vizsgaanyag-fejlesztésre vonatkozóan. Az ellenőrzés során azt vizsgáltuk, hogy az előtesztelés és az utólagos statisztikai elemzések AK-ban előírt eljárásait a vizsgaközpontok hogyan valósítják meg. A feltárt hiányosságok orvoslására a NYAK ezúttal is határidő kitűzésével szólította fel az érintetteket. Ezeknek a tematikus felülvizsgálatoknak egyik, nem titkolt célja az ellenőrzésen túl az is volt, hogy az érvényes szabályozás bevételét, esetleges módosításának szükségességét a testület felmérje. A kapott eredmények végül az AK vonatkozó részeinek finomítását is eredményezték, azaz a gyakorlatban tapasztaltak visszahatottak a szabályozás pontosítására.

Az elmúlt években a nyelvvizsgáztatás ellenőrzésén túl a nyelvvizsgáztatással szoros kapcsolatban álló egyéb szakmai kérdések vizsgálatára is sikerült a megfelelő háttérrel biztosítani kutatási projektek formájában. Az eredményekről hazai és nemzetközi konferenciákon (NYESZE [Nyelviskolák Szakmai Egyesülete], Országos Neveléstudomány Konferencia, EALTA [European Association for Language Testing and Assessment]), folyóiratokban (*Modern Nyelvtanítás és Iskolakultúra*) és egy nemzetközi tanulmánykötetben számoltak be a szerzők. Az első ilyen projekt a vizsgahelyek ellenőrzésére irányult (Együd et al. 2008a; 2008b). Ezt követte az államilag elismert nyelvvizsgarendszerek, illetve az emelt szintű érettségi összevetése próba-vizsgázói teljesítmények tükrében német és angol nyelvből (Szabó–Kiszely 2010; Együd–Kiszely–Szabó 2012).

2011-ben három projektet is indított az OH-NYAK a testület bevonásával: az úgynevezett „KER online” képzést, egy gazdasági szaknyelvi vizsgák összehasonlítására irányuló projektet és egy felmérést a fogyatékkal élők vizsgázási lehetőségeit illetően. A „KER online” képzés megvalósítását elsősorban az motiválta, hogy a közoktatásban részt vevő tanárok és egyéb érdeklődők számára egy olyan internetes felület jöjjön létre, ahol nemcsak a Közös Európai Referenciakeret leíró skáláival ismerkedhetnek meg, hanem az egyes szintleírásokat és készségeket számos feladat is interaktív módon illusztrálja. A projekt igényfelméréssel indult, melyben középiskolai tanárok véleményét kértük ki a tervezett honlappal szembeni elvárásairól. A már kipróbált és szintminősített vizsgafeladatokat Magyarországon akkreditált vizsgarendszerek felajánlása alapján válogattuk ki, és láttuk el magyarázó szövegekkel. A honlap (www.keronline.hu) újszerűsége, hogy a KER-skálákkal történő ismerkedés magyar nyelvű feladatok segítségével valósul meg, és hogy egységes szerkezetben, modern webes felületen angol, német és francia nyelvi feladatok segítik a KER szintleírásainak az értelmezését. A második projektben a testület a NYAK adatbázisából nyert adatok segítségével öt különböző gazdasági szaknyelvi vizsgát hasonlított össze az adott vizsgarendszerek valós vizsgázói eredményeinek elemzésével. A levont következtetések elérhetők a NYAK és az Oktatási Hivatal nyelvvizsgáztatással kapcsolatos honlapján (például www.nyak.hu/doc/kutat_gazdvr.asp). A harmadik projektben a vizsgaközpontok adataiból különböző fogyatékkal élő (diszlexia, diszgráfia, halláscsökkenés és látáscsökkenés) vizsgázókat azonosítottunk be, akiket online kérdőív segítségével a nyelvvizsgán tapasztalt élményeikről kérdeztünk. 24%-os válaszadói arány mellett sikerült feltérképezni, hogy a fogyatékkal élő vizsgázók döntő többsége pozitív tapasztalatokat szerzett. A kutatásról szóló beszámoló szintén elérhető a nyelvvizsgáztatással kapcsolo-

latos honlapokon és kiadványokban (például www.nyak.hu/doc/kutat_tanulmany_2012.pdf, valamint Gottlieb–Husztí–Tóth 2012).

A Nyelvvizsgát Akkreditáló Testület munkájának rövid bemutatásával célunk az volt, hogy megvilágítsuk a magyarországi nyelvvizsgáztatás minőségbiztosítási hátterét. Az államilag elismert nyelvvizsgáztatás jelenlegi rendszere összevethető teljesítményeket tesz lehetővé, mivel egységes elvárásokat támaszt, és egyenlő esélyeket teremt a vizsgázók részére, akik szigorúan szabályozott és jól átlátható rendszerben adnak számot nyelvtudásukról. Tapasztalataink szerint a színvonalas, szakmai elvárásokat kielégítő nyelvvizsgáztatás komoly erőfeszítéseket igényel a vizsgaközpontok részéről. Ahhoz, hogy egy vizsgabizonyítvány valódi értéket képviseljen, olyan elméleti és gyakorlati tapasztalatokkal rendelkező szakemberek szoros együttműködésére van szükség, akik az idegen nyelvi mérést és értékelést alaposan ismerik és értik, valamint készséges partnerek a továbbfejlődés útkereséseiben. A testület eddigi tevékenysége során azt tapasztalta, hogy ilyen szakembergárdával ma sok vizsgaközpont büszkélkedhet, és azoknak, akik (jó) úton vannak ennek megvalósításához, a NYAT igyekszik segítséget nyújtani a különböző képzéseken és konzultációkon.

IRODALOM

- Együd Györgyi – Fazekas Márta – Husztí Judit – Kiszely Zoltán – Tóth Ildikó (2008a): A Nyelvvizsgáztatási Akkreditációs Központ vizsgahely-ellenőrzési projektje I. *Modern Nyelvoktatás* XIV/3, 10–28.
- (2008b): A Nyelvvizsgáztatási Akkreditációs Központ vizsgahely-ellenőrzési projektje II. *Modern Nyelvoktatás* XIV/4, 44–56.
- Együd, Györgyi – Kiszely, Zoltán – Szabó, Gábor (2012): Comparing the Hungarian school-leaving examination with international language examinations. In: Tsagari, D. – Csépes, I. (szerk.): *Collaboration in language testing and assessment*. Language testing and evaluation sorozat, 26. kötet. Frankfurt am Main: Peter Lang, 109–125.
- Gottlieb Éva – Husztí Judit – Tóth Ildikó (2012): A Nyelvvizsgáztatási Akkreditációs Központ kutatási beszámolója a fogyatékkal élő nyelvvizsgázók esélyegyenlőségének biztosításáról a Magyarországon akkreditált nyelvvizsgaközpontokban. *Iskolakultúra* 2, 55–70.
- Szabó Gábor – Kiszely Zoltán (2010): Államilag elismert nyelvvizsgarendszerek, illetve az emelt szintű érettségi összevetése próbavizsgázói teljesítmények tükrében német és angol nyelvből. *Modern Nyelvoktatás* XVI/4, 19–38.